

УДК [327:008](540)“20”

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.58.49>

«М’ЯКА СИЛА» У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ІНДІЇ

Ольга Теленко

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
факультет міжнародних відносин,
кафедра міжнародних відносин і дипломатичної служби
вул. Січових Стрільців, 19, 79000, м. Львів, Україна*

У статті досліджено засоби, які використовує Індія для поширення «м’якої сили». Зазначається, що з часу введення у науковий обіг терміну «м’яка сила» Дж. Наєм відбулося поступове розширення його змістових меж. Підкреслено, що головна ідея, яку пропагує Індія на міжнародній арені – це ідея ненасильства й мирного співіснування. До поширення цієї ідеї активно долучився уряд Індії. Зокрема його міністерства виступили ініціаторами низки проєктів, які дають можливість показати багатогранність їхньої держави. На урядовому рівні створено низку інституцій, які займаються поширенням «м’якої сили». Завдяки використанню сучасних засобів поширення інформації Індії вдалося підвищити популярність її культури у світі. Визначено, що протягом останнього десятиліття економіка Індії демонструє зростання, це робить її інвестиційно привабливою. На цьому, зокрема, наголошують представники великої діаспори, яка підтримує зв’язки з батьківщиною й наповнює елементи «м’якої сили» Індії за кордоном. Індійська діаспора створює позитивний імідж своєї батьківщини, працюючи в престижних секторах економіки в країнах Заходу, просуваючи індійську кухню, індійські фестивалі тощо.

Підкреслено, що Індія, де більшість населення сповідує індуїзм, демонструє толерантність до інших релігій. Ідеї ненасильства й мирного співіснування держава пропагує на регіональному та глобальному рівнях використовуючи різні форми і засоби, наприклад, кінематограф, йогу, крикет, музику, танці, живопис, літературу тощо. Зазначено, що елементи сучасної концепції «м’якої сили» Індії простежуються в давніх філософських творах. Індія працює над збільшенням кількості своїх дипломатичних представництв за кордоном, налагоджує зв’язки з регіональними організаціями, активно просуває вивчення мови гінді. Зазначено, що концепція «м’якої сили» Індії не позбавлена й недоліків, що спричинені, серед іншого, зниженням в країні рівня демократії, ставленням до Індії країн регіону, а також політикою Індії в контексті війни Росії проти України. Перешкодами на шляху поширення ідеї «м’якої сили» Індії постають проблеми фінансування цієї сфери, неузгодженість діяльності різних інституцій, брак кваліфікованих кадрів.

Ключові слова: «м’яка сила», Індія, культура, йога, діаспора, зовнішня політика, Південна Азія.

Постановка проблеми. Протягом останнього десятиліття роль Індії в структурі міжнародних відносин суттєво зросла. Держава з найбільшою у світі кількістю населення демонструє економічне зростання та відіграє важливу роль у діяльності міжнародних організацій, форумів і форматів. Вона намагається поширювати свій вплив як у регіональному, так і в глобальному масштабах, використовуючи для цього величезні людські ресурси, а також свою філософію, культуру та інші елементи, які формують «м’яку силу» держави. Індія зміцнює свій імідж на міжнародній арені, презентуючи себе як державу, що має чималий потенціал поширення «м’якого» впливу на світ та унікальний набір чинників для цього. Водночас її політика не позбавлена недоліків. Так, держава продовжує купувати у Росії енергоносії попри агресію останньої щодо України. Це негативно впливає на сприйняття

Індії в Західному світі. Дослідження «м'якої сили» Індії дає можливість зрозуміти, які елементи її політики є ефективними у формуванні позитивного реноме держави на міжнародній арені, а які можуть негативно вплинути на її сприйняття у глобалізованому світі.

Метою дослідження є проаналізувати засоби, які використовує Індія для поширення своєї «м'якої сили».

Джерельна база дослідження. «М'яка сила» Індії перебуває в центрі обговорення багатьох дослідників сфери міжнародних відносин. Науковці зосереджуються на аналізі як загальної структури «м'якої сили» Індії, так і її складових, висвітлюють її переваги й недоліки. «М'яку силу» Індії досліджували С. Генг, П. Кугіел, М. Мішра, Г. Наранг, А. Панде, Ш. Патил, М. Тюдор.

Виклад основного матеріалу дослідження. Терміном «м'яка сила» ми завдячуємо американському політологу Дж. Наю, який використав його у своїй праці «Приречені вести» («Bound to Lead»), опублікованій 1990 р. На його думку, держава може впливати на інших не лише за допомогою примусу і плати, під якими маються на увазі військові та економічні засоби, а й за допомогою привабливості й переконання, тобто за допомогою «м'якої сили» [1, с. 35]. Остання, своєю чергою, на думку Дж. Ная, базується на трьох складових: приваблива культура, політичні цінності та «зовнішня політика, яка сприймається іншими як легітимна і така, що має моральний авторитет» [2].

Від часу запровадження в науковий обіг термін «м'яка сила» набув глибшого осмислення і трактування. До прикладу, британська консалтингова компанія Brand Finance при формуванні рейтингу держав щодо застосування ними «м'якої сили» враховує 55 різних показників [3]. Розширення змістових меж терміна «м'яка сила» дає можливість глибше зрозуміти, які інструменти можуть бути використані державою для формування свого іміджу на міжнародній арені, і більш об'єктивно оцінити місце, яке посідає та чи інша держава в ієрархії держав щодо використання «м'якої сили».

Однією з держав, які доволі активно використовують «м'яку силу» у своїй зовнішній політиці, є Індія. Концепцію «м'якої сили» вона почала втілювати в життя задовго до того, як та набула поширення завдяки Дж. Наю. І це не сталося випадково, адже століттями люди в різних частинах світу цікавились мистецтвом і культурою однієї з найдавніших у світі цивілізацій – індійської [4]. Недаремно прем'єр-міністр Індії Н. Моді стверджує, що «Індія – це не лише нація, але також ідея й культура» [2].

Історичні корені індійської «м'якої сили» простежуються у філософських ідеях і концепціях, створених представниками стародавньої індійської цивілізації. Так, деякі індійські релігійні вчення пропагують філософську концепцію ахімси – етичний принцип ненасильства. Один із найвідоміших імператорів давньоіндійської держави Мауріїв Ашока активно пропагував пацифізм як основу буддизму, а ідеї універсалізму закладені в індуїзмі. Таким чином, позиція Індії в міжнародному середовищі сформувалася історично, її засади закладені ще в давньоіндійських трактатах і політиці стародавніх правителів. Один із керівників та ідеологів національно-визвольних рухів Індії Махатма Ганді відстоював ненасильницькі методи в національно-визвольній боротьбі [5].

Важливу роль у глобальних інтеграційних структурах індійські ідеї відіграли у період холодної війни. Серед них уже згадана концепція ненасильства М. Ганді, п'ять принципів мирного співіснування («Панча Шила»), на яких базував свою зовнішню політику перший прем'єр-міністр Індії Джавахарлал Неру. Індія була одним з ініціаторів Руху неприєднання в 1960-х роках, відстоюючи ідею мирного співіснування та неприєднання держав до військових блоків [6]. Сучасна Індія провадить миролюбну зовнішню політику,

що спирається на багатосторонню дипломатію, це мирна нація, готова до співпраці та порозуміння. А на регіональному рівні держава позиціонує себе як виразник інтересів держав, що розвиваються [7, с. 10].

Свою «м'яку силу» Індія поширює за допомогою державних інституцій. Ще 1950 р. уряд Індії створив Індійську раду з культурних відносин, яка займається розвитком культурних зв'язків за кордоном. Рада організовує культурний обмін індійських діячів у сферах театру, танців, музики, фольклору, живопису з іншими державами світу, а також влаштовує різноманітні заходи в цій царині. У міністерстві закордонних справ функціонує відділ зовнішньої інформаційної політики та публічної дипломатії; міністерство закордонних справ запустило такі ініціативи, як «Пункт призначення Індія», «Знай Індію», «Дипломатія намасте» і «Медична дипломатія»; міністерство туризму стало ініціатором кампанії «Неймовірна Індія» для просування туризму в державі. Ця ініціатива відіграє незамінну роль у просуванні «Бренду Індія», фрази, яка використовується для опису кампанії, започаткованої, щоб представити Індію, як країну, привабливу не лише для туристів, а й для інвесторів. А 2014 р. створено міністерство аюрведи, йоги і натуропатії, унани, сідхи і гомеопатії, одним із завдань якого є популяризація індійської традиційної медицини [6; 7, с. 9; 8; 9; 10; 11].

Індійський уряд працює над розширенням можливостей Індії в сфері «м'якої сили», інвестуючи в спрямовані на це ресурси і проєкти, зокрема, у збільшення кількості посольств за кордоном, відновлення зв'язків з такими регіональними організаціями, як АСЕАН, БІМСТЕК і СААРК. Індійський уряд намагається поєднати стратегічні, культурні, дипломатичні та економічні відносини з країнами Східної та Південної Азії через реалізацію політичних проєктів «Погляд на Схід», «Дій на Сході» і «Сусідство на першому місці» [12].

Отже, бажаючи відігравати роль лідера в регіоні Індія діє через багатосторонні формати, що дає можливість охопити широке коло країн для налагодження відносин в різних сферах. Для просування «м'якої сили» на урядовому рівні вдалося вибудувати злагоджену стратегію, а до втілення її у життя залучити різні державні інституції та міністерства. Різноманітні міністерські ініціативи сприяють залученню громадськості до формування позитивного іміджу держави, з акцентом на її унікальності.

Для поширення свого контенту Індія активно використовує сучасні засоби. Інтернет, You Tube, технологія ОТТ та соціальні мережі помітно вплинули на популярність індійської культури, особливо класичної й сучасної музики та танцю. Дизайн, текстиль, мода, живопис, скульптура, ремесла, архітектура, мови та література – усе це викликає захоплення у людей в різних куточках нашої планети, дивує своєю оригінальністю та естетикою і спонукає до наслідування [2]. Недарма такі відомі західні виконавці, як британський гурт «Бітлз», Майкл Джексон, Мадонна, Шакіра, включали індійські танцювальні та музичні твори до свого репертуару [8].

Привабливою для іноземних інвесторів видається економіка Індії. Відразу після отримання Індією незалежності 1947 р., її економіка була слабкою, а ресурси були повністю виснажені колоніальною владою, яка панувала тут понад три століття. Поступово ситуація почала змінюватися на краще, а протягом останнього десятиліття держава продемонструвала швидке економічне зростання, що зумовлено культурними та історичними зв'язками Індії з різними частинами світу зокрема завдяки успішній діаспорі, яка налічує понад 35 млн осіб. До речі, щороку 2,5 млн індійців щороку мігрують за кордон, що є найвищим показником у світі [2; 6; 8].

Індійська діаспора є важливим чинником у справі просування стратегії «м'якої сили». У США вона сприяє зміцненню індо-американських відносин, допомагає формуванню позитивного іміджу Індії в очах американської громадськості [12]. Індійська діаспора в країнах Заходу створює позитивне враження про Індію та її громадян, які демонструють міцні наукові знання та ефективні професійні навички, займаючи ключові позиції в IT-сфері, комерції, банківському та інших секторах [13, с. 317].

Індійська кухня пропагує ідеї здорового харчування та вегетаріанства. Численні індійські ресторани, які відкрили представники індійської діаспори по всьому світу, користуються неабиякою популярністю [8]. Саме завдяки діаспорі індійський фестиваль Дівалі, відмий як свято світла, набув глобального розмаху, уособлюючи перемогу світла над темрявою, добра над злом, а знання над невіглаством. Тепер Дівалі святкують громади, які знаходяться далеко за межами Південної Азії [14]. Оскільки відчуття родини глибоко вкорінене в індійському суспільстві, це сприятливо впливає на поширення «м'якої сили» Індії і формування міцних зв'язків жителів цієї держави з діаспорою, яка проживає в різних регіонах світу.

Упродовж своєї історії Індія ставала прихистком для євреїв, християн, мусульман, представників інших релігій, але, асимілювавши їх, ревно зберігала власні культуру та історію [6]. Окрім індуїзму, який сповідує більшість населення Індії, на Індійському субконтиненті виник також буддизм, який звідти поширився в Китай, Південно-Східну Азію та за її межі. Важливою складовою як індійської, так і світової культурної спадщини, є міфологічні епоси «Рамаяна» та «Махабхарата». За внеском у розвиток філософії їх порівнюють з давньогрецькими «Ліадою» та «Одіссеєю» [8]. Найвидатнішими центрами культурної синергії та «м'якої сили» вважаються стародавні університети Індії, які плекають наукову еліту для усього світу [6].

Одним з найвпізнаваніших маркерів «м'якої сили» Індії є йога. Інтерес до цієї системи психопрактики є глобальним і географічно охоплює територію, що простягається від Японії до США та від Саудівської Аравії до Бразилії. Під час свого виступу на 69-й сесії Генеральної Асамблеї ООН у вересні 2014 р. прем'єр-міністр Індії Н. Моді ініціював визнання 21 червня Міжнародним днем йоги. Ініціатива була підтримана 175 державами-членами, що свідчить про універсальну привабливість йоги [2; 8]. Йога вже не одне десятиліття є символом самовдосконалення і внутрішнього розвитку, що привертає увагу людей у всьому світі.

Індія просуває на міжнародній арені свій кінематограф. Боллівуд має тісні зв'язки з міністерством закордонних справ Індії і щороку створює надзвичайно велику кількість фільмів кількома мовами – майже тисячу [8; 12]. Невід'ємною складовою «м'якої сили» кожної держави є популяризація вивчення національних мов. Уряд Індії регулярно проводить різноманітні заходи для заохочення вивчення мови гінді на міжнародному та регіональному рівнях, а починаючи з 1975 р. відбувається Всесвітня конференція гінді [7, с. 9].

Ще одним інструментом поширення «м'якої сили» Індії є крикет. Традиція гри в крикет у Південній Азії простежується ще з часів британського колоніалізму, а після відходу британців, у постколоніальний період, крикет залишився невід'ємною складовою життя й культури людей Індійського субконтиненту. Індія використовує цю гру як інструмент комунікації з іншими державами регіону. Так, крикет тривалий час слугував засобом налагодження дипломатичних зв'язків між Індією і Пакистаном, які є запеклими суперниками [15, с. 3–11].

Водночас, на шляху розвитку індійської «м'якої сили» постають і перешкоди. Серед них – недостатнє фінансування поширення «м'якої сили», неузгодженість діяльності між

залученими у цю сферу установами, брак кваліфікованої робочої сили та нечітке окреслення повноважень Індійської ради з культурних відносин [16].

Слабкою стороною індійської «м'якої сили» є рівень демократії у цій державі. Раніше Індія вважалася найбільшою демократією світу за кількістю населення, але зараз вона переживає демократичну рецесію. У країні спостерігаються «переслідування опозиції, залякування ЗМІ та централізація виконавчої влади» [17]. Непростими залишаються відносини цієї держави з сусідами, такими як Пакистан, Бангладеш і Непал. Позиціонування Індією себе як старшого брата в Південній Азії є джерелом нервозності та напруги для багатьох [18, с. 20].

До того ж, Індія втратила потенціал своєї «м'якої сили» в очах країн Заходу загалом і України зокрема через її політику в контексті російсько-української війни. Від часу повномасштабного вторгнення Росії в Україну і дотепер вона так і не відважилася звинуватити агресора у війні, не засудила його політику, а також, попри тиск з боку Заходу, продовжує купувати у Росії природні ресурси, зокрема нафту, імпортує з Росії оборонне обладнання [19].

Висновки. Індія має доволі широкий спектр засобів, які можуть бути привабливими для світу. До їх поширення докладають зусиль уряд держави, громадськість, а також величезна діаспора. Ініціативи міністерств Індії намагаються показати Індію як багатогранну країну, привабливу для туристів та інвесторів. Йога, кухня, медицина, кінематограф, крикет, фестиваль Дівалі знаходять дедалі більше нових прихильників по всьому світу. Жителям Індії вдалося зберегти свій зв'язок з минулим, що відобразилося в їхньому способі життя сьогодні. Філософія взаємодії Індії в міжнародному середовищі, яка проглядається у давньоіндійських творах, поведінці стародавніх правителів, натхненників національно-визвольних рухів, а також індійських політиків у період холодної війни відображена у політиці цієї держави на сучасному етапі. Індійська діаспора, яка характеризується особливою активністю є важливим інструментом забезпечення формування позитивного іміджу Індії на міжнародній арені. Водночас політика Індії не позбавлена недоліків, над усуненням яких варто працювати задля поліпшення своєї репутації у сучасному світі. Проблема демократії, яка в останні роки спостерігається в країні, відносини з державами Південної Азії, лояльне ставлення до повномасштабного вторгнення Росії в Україну є негативними маркерами, які викликають занепокоєння міжнародної спільноти.

Список використаної літератури

1. Nye J. S. Soft power and great-power competition. Shifting sands in the balance of power between the United States and China. Singapore : Springer. 2023. 208 p.
2. Puri L. Sky is the limit to India's soft power. *The America Times*. 2023. January 25. URL : <https://www.america-times.com/sky-is-the-limit-to-indias-soft-power/>
3. Global Soft Power Index. *Brand Finance*. URL : <https://brandirectory.com/softpower>
4. Heng S. M.–L. Diplomacy and image-building: India rides on its soft power. *ORF Issue Brief*. 2016. November. Issue № 163. URL : <https://www.orfonline.org/research/diplomacy-and-image-building>
5. Kugiel P. India's soft power: a new foreign policy strategy. Abingdon, Oxon : Routledge. 2017. 230 p.
6. Amares P. Rise of India as a global soft power. *Diplomatist*. 2020. August 27. URL : <https://diplomatist.com/2020/08/27/rise-of-india-as-a-global-soft-power/>
7. Республіка Індія: потуга, що зростає. Перспективи розвитку українсько-індійських відносин: аналіт. доп. / О. Александров та ін. Київ : НІСД, 2022. 88 с. DOI : 10.53679/NISS-analytrep.2022.10

8. Šerić M. How India's soft power is conquering the world. *Eurasia Review*. 2023. June 27. URL : <https://www.eurasiareview.com/27062023-how-indias-soft-power-is-conquering-the-world-analysis/>
9. Population of overseas Indians. *Ministry of External Affairs*. URL: <https://www.mea.gov.in/population-of-overseas-indians.htm>
10. Divisions. *Ministry of External Affairs*. URL : <https://www.mea.gov.in/divisions.htm>
11. History. *Indian Council for Cultural Relations*. URL : <https://www.iccr.gov.in/index.php/about-us/history>
12. Patil Sh. India's soft power diplomacy in the Modi era. *The Loop*. URL : <https://theloop.ecpr.eu/indias-soft-power-diplomacy-in-the-modi-era/>
13. Pande A. Indian diaspora as an instrument of India's soft power. *Handbook of Cultural Security* / ed. by Y. Watanabe. Cheltenham – Northampton, 2018. P. 308–322.
14. Diwali: illuminating the world as India's soft power symbol. *Medium*. 2024. October 30. URL : <https://medium.com/the-geopolitical-economist/diwali-a-global-festival-of-lights-79afe3d9f26d>
15. Das S. K., Borah A. Ch., Mallick Sh. Playing cricket: India's soft power, nation branding and future prospects. *India Quarterly*. 2024. April. P. 1–14. DOI : 10.1177/09749284241241600
16. Narang H. India's soft power diplomacy: challenges and opportunities. *Diplomatist*. 2023. February 1. URL : <https://diplomatist.com/2023/02/01/indias-soft-power-diplomacy-challenges-and-opportunities/>
17. Tudor M. Why India's democracy is dying. *Journal of Democracy*. 2023. July. URL : <https://www.journalofdemocracy.org/articles/why-indias-democracy-is-dying/>
18. Consultation of «India's soft power challenges and opportunities». *Rajiv Gandhi Institute for Contemporary Studies*. P. 16–23. URL : https://www.rgics.org/India's-Soft-Power_Challenges-and-Opportunities
19. Mishra M. K. India's soft power and hopes of being a peace broker in Russia-Ukraine war. *Eurasia Review*. 2024. September 9. URL : <https://www.eurasiareview.com/09092024-indias-soft-power-and-hopes-of-being-a-peace-broker-in-russia-ukraine-war-oped/>

SOFT POWER IN THE FOREIGN POLICY OF INDIA

Olha Telenko

Ivan Franko National University of Lviv,

Faculty of International Relations,

Department of International Relations and Diplomatic Service

Sichovykh Striltsiv str., 19, 79000, Lviv, Ukraine

The article deals with the means used by India to spread soft power. It is noted that since the introduction of the term soft power into science by J. Nye it gradually expanded its content boundaries. It is underlined that the main idea propagandized by India on the international arena is the idea of non-violence and peaceful coexistence. The government of India actively joined to spread this idea. Its ministries were initiators of a number of projects enabling to show the multifaceted nature of their state. At the government level a number of institutions have been created that deal with the spread of soft power. Thanks to the use of modern means of information dissemination, India managed to increase the popularity of its culture in the world. It is defined that during the last decade the economy of India shows growth and this makes it attractive for investment. The representatives of large Indian diaspora who maintain close ties with the homeland and persistently spread elements of soft power abroad stress on it. The Indian diaspora creates a positive image of its homeland by working in prestigious sectors of economy in Western countries, promoting Indian cuisine, Indian festivals, etc.

It is underlined that India is a country where the majority of the population professes Hinduism but it also shows tolerance towards other religions. India promotes the idea of non-violence and peaceful coexistence at the regional and global levels using various forms and means such as cinema, yoga, cricket, music, dance, painting, literature etc. It is specified that elements of modern concept of Indian soft power are traced in ancient philosophical works. India is working to increase the number of its diplomatic missions abroad, establish ties with regional organizations, and actively promote the study of the Hindi language. It is noted that the concept of soft power of India is not without its shortcomings, which are caused, among other things, by the decline of the level of democracy in the country, the attitude of the countries of the region towards India, as well as India's policy in the context of Russia's war against Ukraine. There are some obstacles to the spread of the idea of India's soft power such as financing problems in this area, inconsistencies in the activities of various institutions, and the lack of qualified personnel.

Key words: soft power, India, culture, yoga, diaspora, foreign policy, South Asia.